

Έμμετρη θεατρική ευφορία

Σάββας Πατσαλίδης

Πιστό στη λαϊκή ρήση που λέει ότι “το καλό πράμα αργεί”, το ΚΘΒΕ, μετά από ένα μουδιασμένο ξεκίνημα, ήρθε να μας αποζημιώσει, και με το παραπάνω, με μια παράσταση/διασκευή της γνώριμης παραλογής του “Νεκρού αδερφού” (στη μεγάλη σκηνή της Μονής Λαζαριστών), που φέρει την ευανάγνωστη υπογραφή του καλού σκηνοθέτη Σ. Χατζάκη. Προσωπική εκτίμηση: μη την χάσετε. It's a must. Ό,τι καλύτερο προσφέρεται στην πόλη την περίοδο αυτή. Και μάλιστα σε πανελλήνια πρώτη.

Ορίστε και ένας παιάνας στον βωμό της ξεχασμένης και υποβαθμισμένης προφορικής παράδοσης. Του μεγάλου ηττημένου από την εισβολή της τεχνολογίας και της πακεταρισμένης πληροφόρησης.

Ιδού ένα ψηφιδωτό από μοιρολόγια, παγανιστικές εκρήξεις, ανακαλήματα νεκρών, κατάρες, μεταμορφώσεις, δεισιδαιμονίες, λιτανείες, επικλήσεις, θρηνητικά παραγγέλματα.

Να μια πολυποίκιλτη επιφάνεια με δεκάδες ανεξερεύνητες εσωτερικές διαδρομές, με γλώσσες οικείες και αλλότριες, με συνευρέσεις του γήινου και του δαιμόνιου, του χριστιανικού και του παγανιστικού, νεκρών και ζωντανών, της γνώσης και της άγνοιας, του ρεαλιστικού και του υπερεαλιστικού.

Ο Χατζάκης μπήκε στη διαδικασία διασκευής και “διδασκαλίας” (ας υπογραμμιστεί η λέξη αυτή που πολλοί σκηνοθέτες έχουν πια ξεχάσει) *Του νεκρού αδερφού* πολύ διαβασμένος, γι' αυτό και βγήκε στο τέλος κερδισμένος. Με σαφή άποψη γύρω από το τι εστί λαϊκό δρώμενο, τραγωδία, τελετουργία, παραλογή, χορικό κ.λπ., οργάνωσε με μέσα εκπληκτικά λιτά (πρωτίστως με ένα νταούλι, ένα τριγωνάκι καλάντων και ένα μοναστικό σήμαντρο) ένα θέαμα βαθύτατα ελληνικό, και παράλληλα διανθισμένο, στα σημεία, με ορισμένα χαρακτηριστικά της φυσιογνωμίας και του ταμπεραμέντου της ευρύτερης περιοχής (πάθη, έρωτες, μανίες, μίση).

Βασικό μέλημα του σκηνοθέτη ο εντοπισμός του νου του κειμένου, εκεί όπου εμφωλεύουν τα αναγκαία συστατικά που θα μπορούσαν να μεταποιήσουν ένα ακρόαμα σε ομιλούσα εικόνα. Διαδικασία σίγουρα δύσκολη μια και μπορεί εύκολα να εκτροχιαστεί και να οδηγήσει σε καταστάσεις θεατρικά ατυχείς. Ο Χατζάκης, γνώστης

τέτοιων ανοίκειων δοκιμών (να θυμήσω τη δουλειά του επάνω στη **Φόνισσα** του Παπαδιαμάντη) παίρνει τα μέτρα του και προσεγγίζει το σώμα του κειμένου βήμα βήμα. Σκαλίζοντας και ψάχνοντας τις νοηματικές διαστρωματώσεις του και τα υπόγεια κρεσέντι του, εντοπίζει τη ζύμη που θα του δώσει το καλό θέαμα. Ανάμεσα στους χρωματισμούς των στίχων βρίσκει σταθμευμένους τους αναγκαίους (θεατρικούς) κυμματισμούς ψυχών και σωμάτων, καταχωρήσεις του άφατου και του “ά-λογου”. Εκεί και το μέτρο, ο ρυθμός, η αναγκαιότητα της δωρικής φόρμας.

Και φυσικά θα μπορούσε κι άλλα, εάν ρίσκαρε πιο πολύ. Ενώ είναι σαφές πως τον ενδιαφέρουν οι διάφορες διαπολιτισμικές συγκλίσεις και αποκλίσεις (που απλώνονται από την Πάρο μέχρι την Προποντίδα και τη Ρουμανία—άλλωστε η “πολυεθνική” έναρξη του έργου σε προδιαθέτει για κάτι τέτοιο), στην πορεία φαίνεται να εγκαταλείπει την ιδέα ενός τέτοιου σκηνικού διαλόγου και επιλέγει να ρίξει το φως των προβολέων πιο πολύ στην ποικιλομορφία του “ελληνικού παραδείγματος”. Αναφέρω εν τάχει το γεγονός ότι από όλη τη χορογραφική παρτιτούρα μόνο ένας χορός δεν είναι ελληνικός (η σκηνή του βιασμού—που αν δεν κάνω λάθος πρέπει να είναι σερβικός), τη στιγμή που θα μπορούσαν να υπάρχουν και άλλοι, που θα ενδυνάμωναν τη διαπολιτισμική ταυτότητα της παράστασης. Όμως, ακόμη και έτσι, αυτό που φτάνει στην πλατεία είναι ένα ολοστρόγγυλο δείγμα σκληρής δουλειάς και συστηματικής έρευνας.

Θεωρώ πολύ ορθή (και κάπου ίσως αναμενόμενη) την επιλογή του Χατζάκη να αναδείξει σε απόλυτο κυρίαρχο τον 15μελή Χορό του (επτά γυναίκες και οκτώ άνδρες). Πιο κοντά στο πνεύμα περίπου της αρχαίας τραγωδίας, ο Χορός, σε επίπεδο συλλογικό αλλά και εξατομικευμένο, εμφανίζεται ως φορέας δυνάμεων αρχέτυπων και παρορμητικών. Ως εκ τούτου και δεινός στην τεχνική των μεταμορφώσεων. Στοιχεία που προσπάθησε να αναδείξει και η χορογράφος Μ. Γκούτη, η οποία υπακούοντας στη σκηνοθετική θέση, κινήθηκε συνετά και πολύ προσεκτικά, σε μια απόπειρα εικονοποίησης όλης της κρυμμένης ακατέργαστης ύλης του ανθρώπου, τη στιγμή που έρχεται σε επαφή με τις πιο μύχιες επιθυμίες του, τη στιγμή της τρελής χαράς αλλά και της ανείπωτης λύπης, τη στιγμή που θρηνωδεί και τη στιγμή που εύχεται, που σχολιάζει και αυτοσχολιάζεται. Μέσα από ανανεούμενους σχηματισμούς και πειθαρχημένα γκρουπαρίσματα, η σκηνοθετική/χορογραφική μπαγκέτα έδειχνε διαρκώς το πρωταγωνιστικό προσωπείο της μάζας.

Επίσης, βρήκα έξοχο το εύρημα του σκηνοθέτη να παρεμβάλει στο τέλος την ψαλμωδία, σε μια προσπάθεια, όπως ο ίδιος εξηγεί, να αποκαθάρει τον χώρο από το μίasma του δαιμονικού και να ενισχύσει την πνευματικότητά του, εκεί όπου άλλωστε καταλήγουν μετά από πολλές δοκιμασίες όλα τα πλάσματα της σκηνής. Από αυτή την άποψη μπορούμε να μιλούμε για “λειτουργικό λυρισμό”, ή, σε μια δεύτερη σκέψη, ίσως και για ομφάλιο λώρο ανάμεσα σε αυτή την κυτταρική κληρονομιά, που είναι το δημοτικό τραγούδι, και το σήμερα.

Εύσημα φυσικά και σε όλους τους άλλους συντελεστές, οι οποίοι παρόλο ότι είχαν να αναμετρηθούν με ένα πολύ δουλεμένο Χορό, δεν το έβαλαν κάτω. Ο καθένας ανέσυρε από το προσωπικό του βεστιάριο τα αναγκαία υλικά για μια καλή παρουσία.

Η “Μάνα” της Λαμπράκη, φιγούρα σχεδόν “γλυπτική”, μπορεί να άγγιξε κάπως τη μανιέρα, όμως δεν σκίασε το μητριαρχικό της μέγεθος. Έπιασε αυτή την ενίοτε υποχθόνια “αγριότητα”, δαιμονική και τραγική ταυτόχρονα, και τη μετέφρασε σε ακαριαίο δρώμενο με ύφος και ήθος. Η “Αρετή” της Μ. Ιωαννίδου σωστά αινιγματική και με μια ετοιμοπόλεμη ευαισθησία, άφησε καλές εντυπώσεις. Έξοχος ο Κωνσταντής του Α. Μούκανου. Δίχως άστοχες εξάρσεις, κατέθεσε σοβαρότητα, εγκυρότητα και δουλειά. Ο Χρ. Νίνης σωστός στην κίνηση και στα φωνητικά έδειχνε να είναι μέσα στο πνεύμα του έργου και να συντελεί. Καλά λόγια και για τους Β. Σπυρόπουλο, Γ. Τσάτσαρη, Ε. Ουζουνίδου, Λ. Παλάντζα, Α. Τουντοπούλου και σίγουρα για τον “Μίμο” Στ. Τζαφέρη. Έμειναν μακριά από αδέξιες κραυγές και έπαιξαν τον λόγο και τον ρόλο με μέτρο και αυτοσυγκράτηση.

Επιμελημένα τα σκηνικά και τα κοστούμια της Ε. Δρίση, χωρίς να είναι κραυγαλέα συνέβαλαν στην εγκατάσταση της σωστής ατμόσφαιρας και στη διαγραφή των χαρακτήρων. Η χορογραφία εμπνευσμένη και δηλωτική, όπως είπαμε, ήρθε και έδεσε με τα έκτακτα μουσικά ακούσματα που επιμελήθηκε για την παράσταση ο Λ. Λιάβας.

Παράσταση που αξίζει να δει κανείς. Ένας φόρος τιμής στο θέατρο και την παράδοσή μας.

Αγγελιοφόρος της Κυριακής

17 Δεκεμβρίου 2000